

101 LICE EKSPLOATACIJE U STUDENCU

Objavljeno: 20.08.2020

"Vi Istrijanke niste za rad, ako hoćete normalnu plaću morate se više potruditi", rekao je jednom prilikom poslodavac našoj sugovornici, bivšoj zaposlenici Studenca. Ona je redovno dolazila na posao pola sata prije, odlazila ponekad i po sat-dva kasnije, za vrijeme karantene radila bez slobodnog dana - toliko o trudu. Više detalja o uvjetima rada u trgovinama Studenca donosimo u tekstu.

"Dala sam otkaz jer su htjeli da radimo bez slobodnog dana, uz to su nam smanjili plaću, a radimo nekoliko poslova odjednom koje treba obavljati kao po traci. Moraš biti na blagajni, slagati robu koja stalno dolazi, stavljati cijene, posluživati kupce, a na radnoj snazi se štedi. Nitko neće raditi za 3 i pol tisuće kuna, fali ljudi, zato su morali skratiti radno vrijeme nekih dućana", priča nam naša sugovornica (podaci poznati redakciji) koja je bila zaposlena u trgovini Studenca.

Studenac raste, plaće ostaju mizerne

Studenac je glavni maloprodajni trgovački lanac na Jadranu. U vlasništvu je poljskog investicijskog fonda registriranog u Luksemburgu, kojim upravlja grupacija Enterprise Investors (EI). [Studenac je početkom 2019. preuzeo](#) porečku tvrtku Istarski supermarketi s više od 100 dućana, pred kraj te godine [izadarski Sonik](#) s lancem od 88 trgovina, a u ožujku 2020. kupio je i sto posto udjela [u dubrovačkom trgovačkom lancu Pemo](#) koji ima 35 trgovina. Prema podacima dostupnim na njegovoj [službenoj stranici](#), Studenac trenutno posjeduje prodavaonice na 541 lokaciji, a zapošljava 3218 stalnih radnika.

Povodom kupovine Pema, predsjednik Uprave Studenca [Michal Senczuk izjavio je](#) da je firma razvila vrlo atraktivan format trgovine u Dubrovniku, da su rezultati u tom području iznad prosjeka, da postaju značajan igrač u regiji i jačaju lidersku poziciju na obali. Prema podacima iz 2017. Studenac je te godine imao 1,65 milijardi kuna prihoda, 2580 zaposlenih i 86,8 milijuna kuna dobiti, 43 posto više nego godine ranije. Paralelno se štedi na plaćanju radne snage, opremi za rad i radnike zakida gdje god se može, kaže radnica Ivana (ime je promijenjeno).

"Kad daju božićnicu ili uskršnicu objave to na sva zvona, 'bit će, bit će', kao da daju ne znam što, a zapravo nam to kroz godinu dana uzimaju na razne načine i tako si vrate. Za Božić daju dva bona po 500 kn, tri dana prije poskupe cijene do neba, a bonove moraš potrošiti baš u Studencu. Na Korčuli su ljudima dali uskršnice u bonovima, ali su tražili da im vrate novac u gotovini. Prošle godine sam za vrijeme sezone radila do 10 sati navečer, samo jedan dan slobodan, uvijek su govorili da će naknada za sezonu biti 1000 kn. Kad sam dobila plaću za 6. mjesec vidim da nema naknade. Pitam šefove što je s tim, a oni mi kažu: 'mi sezonu računamo od 1. 7. do 1. 9., nisi dobro razumjela, bit će idući mjesec'. Nikad naknadu nisam vidjela", objašnjava ona kako se manipulira dodacima na plaću.

Plaća u Studencu ovisi o broju odrađenih nedjelja i dodacima na plaću, u prosjeku bude oko 3600 i 4500 kn. Nakon što plati osnovne životne troškove, Ivani ne ostane dovoljno ni za priuštiti si sladoled sad po vrućinama. Česta su oduzimanja od plaće bez konkretnog objašnjenja – na pitanje zašto neki dodatak nije isplaćen nadređeni se referiraju na razne pravne akte bez pojašnjenja. “Dosta i lažu, kažu nam da ćemo dobiti bolju plaću ako radimo sve nedjelje, no onda nas opet zeznu, uvijek nađu nešto što navodno nisi odradio i zbog toga nema povećanja”, kaže Ivana.

U travnju 2020. prestali su joj isplaćivati naknadu za prijevoz. Opravdanje je bilo: to je zbog korone. Međutim, radnici su i za vrijeme karantene svaki dan dolazili na posao, pa nema razloga za oduzimanje. Trebali bi zapravo dobiti naknadu za otežane uvjete rada koji još uvijek traju.

“Za vrijeme karantene prenijeli smo šlepere robe preko naših ruku”

Međutim, njihov rad ne cijeni se nimalo i to se odražava na plaćama – prema dostupnim podacima, prosječna plaća u Studencu je 2017. godine bila 3751 kn, iako je Studenac bio na šestom mjestu Finine ljestvice prema dobiti. Ivana objašnjava kako izgleda odnos poslodavca prema radnicama: “Rekla sam šefovima: mi smo se za vrijeme karantene naradili kao robovi, preko naših ruku išli su šleperi i šleperi robe, bilo je posla više nego u sezoni. Naradili smo se, a za ništa, dobili smo plaću 3600-3800 kn. Imamo plaću najnižu od svih trgovina. Jednom prije sam im rekla da bih htjela normalnu plaću. Rekli su da se za to treba potruditi. Ali ovdje možeš raditi i 12 sati dnevno i opet nije dovoljno, nismo se dovoljno potrudili.”

Osim smanjenja plaće, za vrijeme karantene bilo je raznih drugih malverzacija oko radničkih prava – posebno oko radnog vremena. Ivana je u jednom periodu radila 15 dana u komadu, bez slobodnog dana. Radilo se od 8 do 17 sati pa je jedan dan u trgovini provela svih 9 sati, uz nešto prekovremenih, a drugi dan je smjena trajala od 8 do 12, i tako u krug.

“Sad su izmislili da treba nadoknaditi dane koje nismo radili za vrijeme karantene. Ja to ne razumijem, bilo je više prometa nego u sezoni, radili smo stalno, nema potrebe za nadoknađivanjem i nema se što nadoknaditi”, kaže ona.

Radno vrijeme inače je 7 sati, ali svaki dan treba doći barem 15 minuta ranije. Kako smo pisali u tekstu [Pljesak herojima ne poboljšava uvjete rada](#), na taj način radnici godišnje odrade minimalno 15 milijuna neplaćenih prekovremenih sati.

“Dođem pola sata prije jer treba posložiti kruh, preuzeti kasu, novine i sve drugo. Pitam šefove gdje je to upisano. Oni onda napadnu nas, kažu da smo nesposobni jer ne stignemo sve napraviti u 7 sati radnog vremena. Ali to je nemoguće, ne mogu biti u skladištu kad dođe roba i u isto vrijeme na blagajni, pa još raditi cijene, rezati salame, sir... Jednom sam u dućanu od 100 kvadrata radila sama, od 13 do 17 sati bi bila sama. Šefica bi mi idući dan nabrajala sve što nisam napravila, a ja sam do 18:15 čistila i dezinficirala dućan i spremala sve što treba. Nezgodno je posebno bilo ostaviti blagajnu, toga sam se bojala, dućan je bio velik, uđu dva čovjeka, jedan te može zabavljati na sirevima, drugi uzeti novce iz blagajne... Onda bi bilo da sam ja uzela, a pogotovo bi bio problem jer nije bilo kamera. U jednom drugom dućanu glavni direktor nam je rekao – vi Istrijani niste za rad”, priča Ivana.

“Sve sam praznike odradila u Studencu”

“Radili smo praznicima, blagdanima i nedjeljama. Nekad je znalo doći do *nesporazuma*, kažu nam prvo da radiš do 17 sati, a onda u zadnji čas promijene da se radi normalno. Na Badnjak smo uvijek radili do 18 sati, na Božić bi dućan bio zatvoren, a 26. bi opet radili do 13 sati. Na Tri kralja, Uskrсни ponedjeljak isto tako. A kad treba isplatiti plaću svašta će izmisliti samo da plate manje”, objašnjava naša sugovornica. U njezinoj trgovini praznik je bio plaćen oko 250 kn, a nedjelja 120 kn. Radnice su se dogovarale koji praznik će koja odraditi, da barem bude pravedna raspodjela. Osim što privatni život pati, zbog ovakvog gustog rasporeda radnice se ne mogu odmoriti, stoga pati i zdravlje.

Polusatnu pauzu u dućanu nisu uvijek mogli imati. Vrlo često radnica je radila sama ili uz pomoć studenta koji nije upućen u sve poslove i kojega također treba nadgledati. “Dogodilo se da sam jedno 15-20 dana zaredom radila bez pauze. Rekla sam šefici da me ne stavlja samu u smjenu, jer stalno dolazi roba i ne stignem na pauzu. Ona mi je rekla: ‘izdržat ćeš, takva je situacija’. Zakona se poslodavci drže kod šestosatnog radnog vremena, rekli su nam da tad nemamo pravo na pauzu, a ja sam na to rekla – dobro, ali ako ostanemo prekovremeno, onda nam pišite prekovremeno. Ali ne, to ne može, ne možeš s njima nikako izaći na kraj”, opisuje radnica svoje iskustvo.

Oduzimanja iz radničkog džepa

Kad fali za cigarete, oduzimaju radniku od plaće, kad je manjak u blagajni, također – to su uobičajena oduzimanja. U Studencu je za vrijeme inventure utvrđen manjak, pa su šefovi radnicima rekli da svi moraju potpisati da će to isplatiti od plaće, po 500 kuna u 10 mjeseci. Neki su pristali, a naša sugovornica je odbila: “Pobunili su se, branili da u ugovoru piše da smo dužni plaćati, ali nisam htjela pristati.” Pitanje tko podmiruje manjak nije uređeno Zakonom o radu, već se uređuje tzv. internim aktima poslodavca, Pravilnikom o radu, i ovisi o sporazumu poslodavca i radnika. Ovo pitanje se također može urediti kolektivnim ugovorom. Podsjetimo da prema čl. 88. ZOR-a poslodavac ne smije bez suglasnosti radnika uskratiti radniku dio plaće kako bi nadoknadio svoje potraživanje. Oduzimanje plaće ili dijela plaće bez suglasnosti radnika je prekršaj, stoga se može prijaviti inspektoratu rada.

Zakidanja na plaći ne nedostaje – opremu za čišćenje uglavnom radnici moraju kupovati sami. “Šef je jedan dan došao u dućan i rekao da svaka od nas da po pet kuna da si kupimo Stelex (sredstvo za čišćenje stakla), da mi to možemo, jer nam kupci često ostavljaju po kunu-dvije. Nisam razumjela, što će mi Stelex, pa imam kod kuće sredstava za čišćenje dovoljno. On je rekao – ma za ovdje, za trgovinu. Na to sam odgovorila da sam svugdje gdje sam radila dobila što mi treba, a on da to u Studencu ide drugačije...”

Problematični higijenski uvjeti

Radnice su nam rekly da su kupovale sapun, toaletni papir, papirnate ručnike za mesoreznicu i druge potrepštine. Ako bi im povremeno u trgovini osigurali nešto od toga, prigovarali bi da se prebrzo troši. “Puno treba da se dobro očiste i mesoreznica i staklena vitrina za kruh. Po pravilu ju trebamo svaki dan čistiti, a šefica je rekla da nam neće slati više materijala jer previše trošimo. Pitali smo hoćemo kutom brisati... Često nismo imali sredstvo za pod, pa smo samo vodom prali”, objašnjava Ivana. Dodaje i da je jedanput nestalo vode, a da je šefica oklijevala zvati majstore. Zbog toga je dućan bio dvadesetak dana bez tople vode, a u drugom slučaju i bez hladne: “Dođe ti voće, stavljaš cijene, slažeš robu, uzimaš novac, moraš prati ruke i prostor u kojemu radiš. Imaš vlažne maramice, ali to nije pranje.”

Osim loših higijenskih uvjeta nezgodno je bilo i za vrijeme korone bez adekvatne zaštitne opreme. Ivana kaže da su u jednom dućanu u kojem je radila imali maske i rukavice, šefica je upozoravala i da ih moraju redovno mijenjati, jer kupci prate u kakvom su stanju. U drugom dućanu maske su morali sami kupiti, a imali su jedne rukavice dnevno jer trgovina nije na vrijeme osigurala dovoljan broj.

“Uvjeti rada su nemogući, plaća je nemoguća, međuljudski odnosi nikakvi, omalovažavanja se stalno događaju”, komentira Ivana općenito uvjete rada. Ucjene i prijetnje također nisu rijetkost – Ivana je jednom morala ići na bolovanje jer je bila bolesna, a šefica joj je zaprijetila da će zvati Upravu i upozoriti ih, pa će joj Uprava dati otkaz. Ivana je ipak otišla na bolovanje, a za to vrijeme morala je trpjeti uznemiravanje u privatno vrijeme – pozive šefice i zapitkivanja da li je prošla temperatura, kad će doći raditi, gdje je i zašto ne dolazi. Odgovorila je da će doći kad doktorica odobri.

“Oni idu na to da je čovjek sretan da radi. Jedna kolegica se našalila da ćemo mi njima uskoro trebati davati plaću jer su nam 'dali' posao. Da svi prestanu na par dana s radom, možda bi ih opametilo. Ovako uvijek nađu nekoga, netko će raditi mjesec, netko 15 dana, nije bitno, njima je to super”, objašnjava Ivana korijen problema.

Upravo je to poanta – ako smo razjedinjeni i borimo se pojedinačno, poslodavci vrlo lako mogu slomiti svakog od nas raznim, već niz puta iskušanim tehnikama (ucjenama, prijetnjama, opomenama, smanjivanjem plaće...). Ako se povežu i udruže radnice i radnici iz više dućana, a potom i iz cijelog sektora, te zajednički započnemo borbu za bolje uvjete rada, takav otpor bit će puno teže slomiti.

Objavu ovog teksta podržala je Agencija za elektroničke medije, putem natječaja za potporu novinarskim radovima objavljenog 30. 6. 2020.

*Izvor naslovne fotografije: Radnička prava
Autorica teksta:*

[Ana Vragolović](#)

Preporučite članak:

Like 598